

Czy istnieje skuteczna ochrona przed kleszczowym zapaleniem mózgu?

Najskuteczniejszą bronią przeciwko kleszczowemu zapaleniu mózgu jest nasz układ odpornościowy. Możemy pomóc mu przygotować się do kontaktu z wirusem poprzez szczepienia ochronne.

Przęd nami jesień. Czy w związku z tym możemy przestać obawiać się kleszczy, które są szczególnie aktywne latem?

Absolutnie nie. Kleszcze pojawiają się wiosną, szczyt ich aktywności rzeczywiście przypada na miesiące letnie, ale stanowią realne zagrożenie dopóki temperatura nie spadnie poniżej 5-7 ° C. Tymczasem to właśnie jesienią Polacy często chodzą po lasach, zbierając grzyby, czy zaczynają intensywne prace na działkach, związane z zakończeniem sezonu.

Jakie zagrożenia niosą za sobą te pajęczaki?

Ukąszenie przez kleszcza może skutkować przeniesieniem patogenów, powodujących choroby zakaźne. W naszej szerokości geograficznej najgroźniejszą z nich jest kleszczowe zapalenie mózgu (KZM), natomiast najczęstszą - borelioza.

Jakie są różnice pomiędzy KZM a boreliozą?

Bardzo istotne. Po pierwsze KZM wywołany jest przez wirusa, przeciwko któremu nie mamy skutecznych leków. Jediną bronią w walce z tym patogenem stanowi nasz układ odpornościowy. Natomiast borelioza jest chorobą bakteryjną, którą można skutecznie leczyć za pomocą antybiotykoterapii.

Czy zdarza się, że pacjent, u którego podejrzewano boreliozę, po przeprowadzonej diagnostyce okazywało się, że jednak choruje na KZM?

Rzadko, ponieważ KZM przebiega z gorączką, zarówno w pierwszej fazie choroby, jak i w fazie narastania objawów neurologicznych. Dylemat może pojawić się, gdy pacjent ma cechy serologiczne zakażenia boreliozą i objawy ze strony układu nerwowego. Wówczas należy wykonać badania zarówno w kierunku KZM, jak i boreliozy.

Jakie są objawy i przebieg KZM?

Pierwszy etap choroby przypomina grypę. Pojawiają się bóle mięśni i głowy, gorączka, uczucie rozbicia. Na tym choroba może się zakończyć i do tego momentu właściwie się jej nie diagnozuje. Zaniepokoić powinno, gdy po krótkiej przerwie, trwającej zwykle 1-3 dni, nawraca gorączka i ból głowy. Wskazuje to na rozwój postaci neurologicznej KZM, która obejmuje ośrodkowy układ nerwowy. Najczęściej rozwija się zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych, które wymaga hospitalizacji. Ostatnio miałam na oddziale takiego pacjenta. Niestety, w jego następstwie często dochodzi do poważnych powikłań.

Jakich?

Zwykle są to porażenia, jedno-, dwu- czy nawet czterokończynowe. Mogą wystąpić też zaburzenia oddychania, które wymagają wspomagania wentylacją mechaniczną, a także zapalenie mózgu, pnia mózgu oraz nerwów obwodowych. Należy podkreślić, że najczęściej, kiedy dojdzie do powikłań neurologicznych, pacjenci nie odzyskują już pełnej sprawności, co zwykle zmienia całkowicie ich życie i sposób funkcjonowania. W 1-2 proc. przypadków KZM kończy się zgonem. W grupie ryzyka najczęściejgo przebiegu są dzieci i seniorzy, osoby z chorobami przewlekłymi czy osłabioną odpornością. Nie jest to jednak reguła, ponieważ często do poważnych powikłań dochodzi u osób młodych i zdrowych.

Jak zatem możemy chronić i siebie i swoich bliskich? Czy istnieje skuteczna profilaktyka?

Najskuteczniejszą bronią przeciwko KZM jest nasz układ odpornościowy. Możemy

pomóc mu przygotować się do kontaktu z wirusem poprzez szczepienia ochronne. Dzięki temu zyskujemy przeciwciała, które zwalczą wirusa, jeżeli dojdzie do zakażenia.

Kto powinien się zaszczepić?

Szczepienie jest zalecane dla każdego od 1. roku życia, kto potencjalnie może zostać ukąszony przez kleszcza. Obecnie cały obszar Polski jest objęty ryzykiem KZM, chociaż należy zaznaczyć, że są obszary, w których częstość występowania tej choroby jest wyższa. Dotyczy to głównie Podlasia czy województwa warmińsko-mazurskiego. Zachorowania jednak notowane są w całym kraju, a także u naszych sąsiadów: w Niemczech, Czechach czy Austrii. Szczególnie narażone na zakażenie są eksponowane grupy zawodowe (np. leśnicy, rolnicy), osoby rekreacyjnie wędrujące po lasach i polach, uprawiające sport na świeżym powietrzu, zbieracze grzybów, wędkarze czy właściciele ogródków działkowych. Dotyczy to zwłaszcza dorosłych. Najmłodsze dzieci są zwykle pod większą kontrolą i wśród nich notuje się mniej przypadków KZM. Ryzyko rośnie dopiero u pięcioletniaków, które stają się bardziej ruchliwe i zaczynają badać świat wokół siebie, jednak statystycznie najczęściej chorują mężczyźni w średnim wieku. Dodam, że leśnicy mają zapewnione bezpłatne szczepienie przez pracodawcę, stąd wyszczepialność wśród nich jest dość wysoka. Gorzej wygląda sytuacja wśród rolników, którzy muszą zadbać o to sami.

Czy jest to bezpieczne szczepienie?

Szczepienia leśników prowadzone od lat 90. XX w. potwierdzają, że tak. Co więcej, ta grupa zawodowa praktycznie nie choruje na KZM. Po podaniu szczepionki nie są też obserwowane powikłania. Dodam, że pełny cykl szczepienia obejmuje 3 dawki i zapewnia organizmowi odporność na 3-5 lat. Po drugiej dawce, przyjmowanej - w zależności od schematu szczepienia - po 2 tygodniach lub 1-3 miesiącach od podania pierwszej, organizm nabywa już pełną odporność. Ostatnia dawka jest dawką przypominającą.

Jaka jest świadomość społeczeństwa na temat możliwości szczepienia przeciwko KZM?

Niestety, niska, i to nawet u osób narażonych na kontakt z kleszczami. Wiele osób, które po zarażeniu z powikłaniami trafiają do szpitala przyznaje, że nie wiedziało, że mogą się zaszczepić i w ten sposób uniknąć choroby. Poza tym KZM jest chorobą, o której wciąż mówi się za mało. O wiele bardziej nagłośniona jest borelioza i to jej społeczeństwo się bardziej obawia w kontekście chorób odkleszczowych. Tymczasem od czerwca na naszym oddziale cały czas przebywa co najmniej kilka osób po zarażeniu wirusem KZM. Często dopiero bezpośredni kontakt z tą chorobą sprawia, że ludzie zmieniają nastawienie do profilaktyki i zaczynają namawiać do szczepień całe swoje rodziny. Dla zobrazowania problemu warto zaznaczyć, że Austriacy w 80 proc. są zaszczepieni przeciwko KZM. W Polsce odsetek ten sięga najwyżej 3 proc.

Jaka jest rola personelu medycznego w zachęcaniu Polaków do szczepień przeciwko KZM?

Ogromną rolę do odegrania w tym zakresie mają przede wszystkim lekarze rodzinni. To oni najlepiej znają swoich pacjentów, ich plany życiowe i powinni informować zarówno o ryzyku związanym z KZM, jak i możliwością uniknięcia najcięższych powikłań dzięki szczepieniu. Tym bardziej, że szczepionka ta jest łatwo dostępna i stosunkowo niedroga.

**Prof. dr hab. n. med.
Joanna Maria Zajkowska**

Zastępca kierownika Kliniki Chorób Zakaźnych i Neuroinfekcji w Uniwersyteckim Szpitalu Klinicznym w Białymstoku, konsultant wojewódzki w dziedzinie epidemiologii dla województwa podlaskiego

Pfizer Polska Sp. z o.o.,
ul. Żwirki i Wigury 16 B,
02-092 Warszawa

Kapitał zakładowy 33.860.000 zł
KRS 000022310
Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy
NIP 5213115586
BDO 000189470

